

Tandläkare kan ha nyckelposition vid smärtbehandling

Tandläkare har en omfattande utbildning i att behandla akuta smärttillstånd i bettorganet, som till exempel tandvärk. Att lyckas eliminera smärtan i en tand med pulpit så patienten blir nöjd ger en direkt feedback och en känsla av att ha lyckats, som säkert hör till de bästa ögonblicken i en tandläkares arbete. Då är läget ett helt annat när tanden inte läks som den borde, när den konservativa behandlingen av dysfunktion inte hjälper, eller när man får ett allvarligt neuropatiskt smärttillstånd efter en kirurgisk extraktion. Diagnostiken och behandlingen av patienter med ansiktssmärter är ofta splittrad, och sköts av specialister från många olika områden. Samarbetet kan vara dåligt eller saknas helt, och det leder i sin tur till ineffektivitet och upprepning av samma undersökningar.

Smärtbehandlingens betydelse kommer att betonas allt mera när befolkningen blir äldre och smärttillstånd blir vanligare, och behandlingen av smärta hos barn utvecklas.

SMÄRTA DEFINIERAS som en obehaglig sensorisk eller emotionell upplevelse, som hänför sig till en vävnadsskada eller ett tillstånd som påminner om en sådan. Smärtupplevelsen beror på att smärtsensorerna aktiveras och retningen leds till det centrala nervsystemet. Smärtimpulsens väg till hjärnan är komplicerad, och den påverkas på många olika sätt på olika nivåer i det centrala nervsystemet. Smärtan är också associerad med lidande. Smärtupplevelsen påverkas bl.a. tidigare erfarenheter av smärta, och av rädsla och ångest. Om tandläkaren känner till smärtans neurofysiologi, från de nociceptiva smärtretningarna till de mekanismer som gör smärtan kronisk, är det lättare att förstå smärtpatienternas hela problematik.

Det finns många olika slag av smärta, och smärtans orsaker och mekanismer varierar. Därför varierar också behandlingen, som alltid måste baseras på en riktig diagnos. En akut smärta kan entydigt kopplas ihop med det som förorsakar den. Den är typiskt kraftig, börjar plötsligt och upphör när orsaken elimineras. En obehandlad akut smärta kan bli kronisk, och då är den svårbehandlad. Tendensen att få kroniska smärttillstånd är individuell och tydligen genetiskt styrd. Därför är det omöjligt att förutse vem som kommer att råka ut för ett kroniskt smärttillstånd. En långvarig smärta utvecklas ofta långsamt, och kommer ibland småningom att bli en del av personens vardag. Då kan man säga att smärtan börjar leva sitt eget liv, som fortsätter efter att orsaken har försvunnit. En kronisk smärta kan påverka beteendet, minska patientens möjligheter att be-

stämna över sitt eget liv, och synas i de mänskliga relationerna. Smärta förädlar inte, utan försämrar livskvaliteten i hög grad. Därför borde smärta behandlas så effektivt som möjligt, och i god tid. För en effektiv vård, och framför allt för att minska det mänskliga lidandet, behövs högklassig forskning inom smärtans etiologi och behandling.

Ansiktsregionen har sina egna särdrag, eftersom den är en synlig fasad och en central del av vår personlighet med alla sina emotionella uttrycksmöjligheter. Många av ansiktets funktioner har en speciell känslomässig betydelse. Området är effektivt innerverat, och olika neurologiska, vaskulära och led- eller muskelrelaterade smärttillstånd gör differentialdiagnostiken svår. Här inverkar också det att retningar från många olika strukturer summeras i det centrala nervsystemet. Ansiktssmärter är utbredda bland befolkningen. En långt utdragen ansiktssmärta är jämförbar med andra kroniska smärttillstånd, och man har beräknat att ansiktssmärtornas andel av alla kroniska smärttillstånd är ungefär en fjärdedel. Nästan hälften av befolkningen lider någon gång under sitt liv av smärter i ansiktet.

ANSIKTSSMÄRTORNA är en klar utmaning för tandläkare, och de kräver fortbildning. Apollonia-symposiets och föreläsningens stora popularitet visade klart hur viktigt kollegerna anser det vara att behärska och kunna behandla smärta i patientarbetet. Smärtbehandlingens betydelse kommer att betonas allt mera när befolkningen blir äldre och smärttillstånd blir vanligare, och behandlingen av smärta hos barn utvecklas.

Jari Kellokoski
Pentti Kemppainen
Matti Närhi
Kirsi Sipilä